

Kritisch denken & schrijven

Van onderzoeksvraag naar wetenschappelijke tekst

Alle DOEN-teksten

Francisca Jungslager
Wilma Maljaars

uitgeverij | C
coutinho

bussum 2016

Deze DOEN-teksten horen bij **Kritisch denken & schrijven** van Francisca Jungslager en Wilma Maljaars.

© 2016 Uitgeverij Coutinho bv

Alle rechten voorbehouden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16h Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

Eerste druk 2016

Uitgeverij Coutinho

Postbus 333

1400 AH Bussum

info@coutinho.nl

www.coutinho.nl

Noot van de uitgever

Wij hebben alle moeite gedaan om rechthebbenden van copyright te achterhalen. Personen of instanties die aanspraak maken op bepaalde rechten, wordt vriendelijk verzocht contact op te nemen met de uitgever.

ISBN 978 90 469 0538 8

NUR 624

DOEN

1 Start je zoektocht.

Ga gericht lezen en stel jezelf de eerdergenoemde kritische leesvragen. Noteer alle zaken die om opheldering vragen of die lijken te botsen met andere uitspraken. Kies vervolgens een onderwerp dat:

- ▶ aansluit bij je interesse;
- ▶ overzichtelijk is;
- ▶ wetenschappelijke relevant is.

DOEN

2 Formuleer je centrale vraag.

Maak gebruik van de volgende checklist.

- ▶ Leidt deze vraag tot een betogende tekst?
- ▶ Laat de vraag zien dat het onderwerp goed afgebakend is?
- ▶ Is het onderzoek haalbaar en toetsbaar?
- ▶ Is de vraag enkelvoudig en open?
- ▶ Is de vraag neutraal en concreet geformuleerd?

DOEN

3 Formuleer je deelvragen en maak een tekstschema.

Maak gebruik van de volgende checklist.

- ▶ Wijzen je deelvragen je de weg naar de informatie die je nodig hebt om je centrale vraag te beantwoorden?
- ▶ Is de beantwoording van elke deelvraag noodzakelijk voor de beantwoording van je centrale vraag? (Is alle informatie relevant?)
- ▶ Bouwen je deelvragen logisch op elkaar voort?
- ▶ Leiden de antwoorden op je deelvragen uiteindelijk tot een volledig en deugdelijk antwoord op je hoofdvraag? (Vallen er geen gaten?)

DOEN

4 Schrijf en herschrijf je inleiding.

Maak gebruik van de volgende checklist.

- ▶ Heb je het onderwerp aansprekend geïntroduceerd?
- ▶ Begint je inleiding met een concrete aanleiding voor je onderzoek?
- ▶ Volgt de onderzoeksvraag uit de aanleiding?
- ▶ Heb je je onderzoeksvraag duidelijk geformuleerd?
  - Wordt het betogende karakter van je tekst duidelijk?
  - Wordt het onderwerp goed afgebakend?
  - Is het een enkelvoudige, open, neutrale en concrete vraag?
- ▶ Heb je de wetenschappelijke relevantie aangegeven? Bijvoorbeeld door te refereren aan een discussie binnen je vakgebied, een schijnbare contradictie binnen de theorie of een maatschappelijke ontwikkeling?
- ▶ Heb je een duidelijke 'leeswijzer' toegevoegd: een beschrijving van de aanpak waarin precies en helder wordt aangegeven wat waar aan bod komt?

5 Bepaal voor jouw onderzoek de sleutelpublicatie(s).

Als een publicatie relevant lijkt, is het zaak dat je nagaat of ze inderdaad valide en betrouwbaar en dus bruikbaar is. Uiteindelijk dien je de literatuur inhoudelijk aan kritische vragen te onderwerpen, zodat je daarna een kritisch oordeel kunt formuleren (zie hoofdstuk 4). Voordat je weet of publicaties relevant zijn en verdere beoordeling verdienen, zul je de literatuur eerst moeten *scannen*. Aandachtspunten daarbij zijn:

- ▶ Door wie is de tekst geschreven? Geldt hij of zij als een (inter)-nationale expert? Heeft de auteur al eerder over dit onderwerp gepubliceerd?
- ▶ Waar is de tekst verschenen? Bij welke uitgeverij, in welk tijdschrift of in welke bundel? Voor welk publiek is de tekst bedoeld? Wat zegt dat alles over de betrouwbaarheid?
- ▶ Wat vinden anderen van deze tekst? Zijn er besprekingen of reviews over verschenen? Welke waarde kennen die aan deze publicatie toe?
- ▶ Is er een deugdelijk notenapparaat en een bibliografie aanwezig? Op welke bronnen baseert de auteur zich: op recent onderzoek, op meerdere bronnen of maar één?
- ▶ Lijkt deze tekst iets toe te voegen? Wat maakt deze tekst (op het oog) anders dan andere publicaties die je over dit onderwerp hebt gelezen? Ander inzicht? Andere methode?
- ▶ Is de tekst actueel? Hoe recent is de publicatie? Beïnvloedt de tijd van publiceren het perspectief? Is de informatie verouderd of is zij nog relevant voor de huidige situatie/het huidige debat?
- ▶ Tot welke conclusie komt de auteur? Laat de auteur alle visies evenredig aan bod komen?
- ▶ Is die conclusie voldoende beargumenteerd? Volgt de slotconclusie voldoende uit de argumentatie?

DOEN

6 Ga na welke bibliografische conventies er voor jouw vakgebied gelden.

Gelden er bijvoorbeeld binnen je vakgebied specifieke citeerconventies: Wordt Plato altijd in het Engels geciteerd? Worden de titels van de schilderijen van Vermeer in het Engels weergegeven?

DOEN

7 Houd je bronnen bij en noteer treffende formuleringen.

Houd nauwgezet de informatie bij die je in de voetnoten en literatuurlijst bij eventuele citaten moet vermelden: auteur, titel, jaar, uitgever én paginanummer(s).

Gebruik voor de citaten de volgende checklist:

- ▶ Gebruik een citaat alleen als het nodig is: als de oorspronkelijke formulering functioneel is (definitie, object van onderzoek of bijzonder fraai/treffend).
- ▶ Laat een citaat niet voor zichzelf spreken: jij moet het in- en uitleiden, de functie verduidelijken en context (zoals achterliggende argumentatie) bieden.
- ▶ Stapel geen citaat op citaat: dat staat lui en doorbreekt de eenheid van stijl.
- ▶ Let (zeker bij het redigeren van je tekst) op de regels voor de lay-out.

DOEN

8 Lees relevante literatuur die helpt bij het beantwoorden van je centrale vraag.

Analyseer de sleutelpublicatie(s) door de argumentatiestructuur bloot te leggen:

- ▶ Bepaal het standpunt.
- ▶ Maak een visueel overzicht van de (samenhang tussen de) argumenten.

DOEN

9 Verfijn de argumentatiestructuur van de bestudeerde tekst(en).

Doe dit aan de hand van de volgende checklist.

- ▶ Beoordeel de argumentatie door je bij elk argument af te vragen:
  - of het gepresenteerde niet onwaar is;
  - of de relatie tussen het argument en het (sub)standpunt deugdelijk is.
- ▶ Bepaal, op basis van je oordeel over de argumenten, wat van een theorie of visie overeind blijft en welke consequenties dat heeft voor je eigen onderzoek.
- ▶ Kun je in je eigen onderzoek richten op het opvullen van de hiaten?

DOEN

10 Bouw de argumentatiestructuur van je tekst.

Verdiep en verfijn deze steeds verder. Maak daarbij gebruik van de volgende checklist.

- ▶ Ga uit van je centrale vraag, niet van het antwoord daarop.
- ▶ Beantwoord de deelvragen zo goed als je kunt.
- ▶ Formuleer vervolgens een voorlopig antwoord op je centrale vraag.
- ▶ Maak een eerste aanzet tot een argumentatiestructuur.
- ▶ Stel kritische vragen bij de argumentatie die je erin opneemt:
  - Klopt het wel wat je zegt?
  - Draagt het antwoord bij aan de aanvaardbaarheid van het standpunt?
  - Wat dient nog verder onderbouwd te worden?
- ▶ Vraag je af welk tegenargument je kunt aanvoeren en ga na of/hoe je die tegenargumenten kunt weerleggen.
- ▶ Blijf tot het einde toe kritisch, stel vragen, zoek antwoorden, baseer je op literatuur.
- ▶ Schrijf delen van hoofdstukken en ga na of je al schrijvend weer tot verdere verdieping van je argumentatiestructuur bent gekomen.
- ▶ Pas je structuur steeds weer aan: verdiep en verfijn waar mogelijk.

DOEN

11 Schrijf, als je eraan toe bent, je (voorlopige) conclusie.

Gebruik daarbij de volgende checklist.

- ▶ Herhaal kort je onderzoeksvraag.
- ▶ Laat zien wat je in welk hoofdstuk hebt gedaan en welk resultaat dat heeft opgeleverd.
- ▶ Vat je afweging in nieuwe bewoordingen samen.
- ▶ Formuleer je antwoord op de onderzoeksvraag.
- ▶ Zorg dat je geen nieuwe argumentatie aanvoert.
- ▶ Vermeld eventuele aanbevelingen voor vervolgonderzoek.

DOEN

12 Bestudeer voor je gaat schrijven je tekstschema en argumentatiestructuur en verbeter de structuur van je tekst.

Zorg dat je in je tekst deze opbouw op alle niveaus duidelijk maakt aan je lezer. Maak daarbij gebruik van de volgende checklist.

- ▶ Leidt de centrale vraag naar logische deelvragen?
- ▶ Is de argumentatieve opbouw van je tekst duidelijk?
- ▶ Kent de opbouw van je hoofdstukken en paragrafen een logisch indelingsprincipe?
- ▶ Is de informatie binnen de hoofdstukken, paragrafen en subparagrafen inhoudelijk samenhangende tekstgedeeltes en alinea's gepresenteerd?
- ▶ Denk verder aan:
  - de titel/ondertitel;
  - de hoofdstuk-/paragraaftitels;
  - de leeswijzer in de inleiding;
  - de inleidende en uitleidende stukjes bij je hoofdstukken/paragrafen;
  - de structuur per alinea, zoals kernzinnen en indicatoren.

DOEN

13 Schrijf je hele tekst.

Ga tijdens het schrijven steeds na op welke punten je je tekst nog kunt verduidelijken. Let op zinnen met vage begrippen, onduidelijke verwijzingen, stijlfouten et cetera. Tips:

- ▶ Begin een zin liever niet met een voegwoord als *want*, *en* of *maar*. Je haalt op die manier juist het verband uit een samengestelde zin weg. Aan het begin van de zin kun je *maar* wel sporadisch gebruiken om de tegenstelling te benadrukken.
- ▶ Ga bij verbindingswoorden na of het verwachte verband wel duidelijk is: gebruik je *maar* bij een tegenstelling en *dus* als je iets concludeert?
- ▶ Vermijd vage termen als *ingaan op*, *behandelen* en *te maken hebben met*.
- ▶ Wees je bewust van positieve en negatieve betekenissen die bij woorden horen: *toeschrijven aan* kan zowel 'te wijten aan' als 'te danken aan' betekenen.
- ▶ Wees zo specifiek mogelijk: woorden als *enkele*, *sommige*, *enige*, *meeste*, *een aanzienlijk aantal*, *menig*, *af en toe*, *meestal*, *vaak*, *zelden*, *soms*, *nu en dan*, *aanzienlijk*, *gedeeltelijk*, *grotendeels*, *hoofdzakelijk*, *min of meer*, *overwegend* en *vooral* kunnen je tekst onnodig vaag maken.
- ▶ Wees zo precies mogelijk: ga na of je woorden als *misschien*, *mogelijk*, *vermoedelijk*, *wellicht*, *enigszins*, *waarschijnlijk*, *wel* en *eventueel* daadwerkelijk nodig hebt om genuanceerd te zijn of dat ze je tekst onnodig vaag maken.

DOEN

14 Let op de toon van je tekst.

Is je toon neutraal, objectief, zakelijk, helder en consequent doorgevoerd? Ga na wat je nog kunt doen om je tekst prettiger leesbaar te maken. Zorg voor:

- ▶ afwisseling in lange en korte zinnen;
- ▶ variatie in zinsbouw;
- ▶ eenheid in tijd: gebruik van de tegenwoordige tijd resulteert in een levendigere beschrijving, maar is niet altijd geschikt.

Verdere adviezen voor een prettige stijl zijn:

DOEN

- ▶ Geef eigen voorbeelden en toelichtingen. Ook een metafoor kan een treffend middel zijn om beeldend te schrijven en zo de beleving van de lezer te prikkelen.
- ▶ Gebruik zo nu en dan een citaat om afwisseling in stijl te bieden. Let hierbij wel op de richtlijnen uit paragraaf 3.5. Met een citaat onderbouw je je betoog of scep je de mogelijkheid contrast aan te brengen.
- ▶ Doseer je informatie; beperk je tot één boodschap per alinea en formuleer deze in een kernzin.
- ▶ Laat de tekst 'ademen'. Teksten die zijn uitgestreken over een hele pagina maken dat een lezer geen lucht krijgt en zich geweld moet aandoen om de tekst tóch te lezen. Varieer de lengte van alinea's. Maak functioneel gebruik van witregels. Zo maak je via de uiterlijke structuur van de tekst aan de lezer duidelijk hoe de innerlijke structuur in elkaar steekt.

15 Controleer of je taalgebruik correct is.

Let op de regels voor spelling, grammatica en interpunctie.

Zoek de kwesties die je niet (zeker) weet nog even op.

Maak veelvuldig gebruik van *Het Groene Boekje* (woordenlijst.org) en Renkema's *Schrijfwijzer*!

DOEN

16 Herschrijf je tekst.

Doe dit aan de hand van de volgende checklist.

Inhoud

- ▶ Is de centrale vraag betogend, afgebakend, enkelvoudig, open en neutraal?
- ▶ Dragen de antwoorden op de deelvragen stap voor stap bij aan de beantwoording van de centrale vraag?
- ▶ Geeft de inleiding een goed beeld van het onderzoek?
- ▶ Bevat de inleiding de noodzakelijke onderdelen: aanleiding, relevantie, centrale vraag en leeswijzer? En zijn deze adequaat?
- ▶ Is de argumentatie voldoende uitgewerkt?
- ▶ Is de argumentatie gebaseerd op wetenschappelijke bronnen?
- ▶ Vormt het standpunt het precieze antwoord op de centrale vraag?
- ▶ Is de informatie controleerbaar?
- ▶ Vormt de conclusie een juiste inhoudelijke samenvatting van het onderzoek? En bevat de conclusie geen nieuwe informatie?

DOEN

Formuleringen

- ▶ Is de tekst duidelijk?
- ▶ Is de tekst in een neutrale stijl geschreven (niet overdreven formeel, geen spreektaal)?
- ▶ Is de tekst begrijpelijk geformuleerd?
- ▶ Is de zinsbouw helder (geen ingewikkelde constructies, passende werkwoordtijden, duidelijke verwijzingen, beknopt)?
- ▶ Is de tekst correct geformuleerd (juiste grammatica, juiste spelling, goed gebruik interpunctie)?

Structuur

- ▶ Werken de hoofdstukken en paragrafen op een systematische manier toe naar het antwoord op de centrale vraag?
- ▶ Is de informatie binnen de hoofdstukken en paragrafen logisch geordend?
- ▶ Is deze inhoudelijke samenhang duidelijk aangegeven?
- ▶ Bevat elk hoofdstuk een inleidende alinea?
- ▶ Bevat elk hoofdstuk een deelconclusie?
- ▶ Geven de kopjes voldoende inhoudelijke houvast?
- ▶ Is de tekst op een logische wijze ingedeeld in alinea's?
- ▶ Zijn de alinea's zelf logisch opgebouwd en is deze samenhang met indicatoren aangegeven?

16 Herschrijf je tekst. (vervolg)

Vormgeving en afwerking

- ▶ Bevat het titelblad alle gegevens (titel, eventueel ondertitel, onderdeel, docent, opleiding, datum, je naam, eventueel werkgroep, studentnummer, e-mailadres, eventueel aantal woorden)?
- ▶ Bevat de tekst een inhoudsopgave?
- ▶ Bevat de tekst een literatuurlijst? En is die volgens de conventies opgesteld?
- ▶ Zijn de literatuurverwijzingen in orde?
- ▶ Is de paginanummering correct?
- ▶ Hebben alle hoofdstukken en paragrafen een nummer en een titel?
- ▶ Is er gebruikgemaakt van één lettertype?
- ▶ Is er gebruikgemaakt van regelafstand 1,5?

DOEN

17 Herschrijf je tekst.

Herschrijf aan de hand van de gekregen peerreviewfeedback.

DOEN